

ОЦІНЮВАННЯ ОЗНАК МАКРОЕКОНОМІЧНОЇ НЕСТАБІЛЬНОСТІ НА РИНКУ ПРАЦІ УКРАЇНИ

Анотація. У статті представлено результати аналізу макроекономічної нестабільності на ринку праці України на основі перевірки закону Оукена, знаходження рецесійного розриву та побудови кривих Беверіджа та Філіпса.

Ключові слова: макроекономічна нестабільність, ринок праці, зайнятість, безробіття, валовий внутрішній продукт, закон Оукена, рецесійний розрив, крива Беверіджа, крива Філіпса, природний рівень безробіття.

ОЦЕНКА ПРИЗНАКОВ МАКРОЭКОНОМИЧЕСКОЙ НЕСТАБИЛЬНОСТИ НА РЫНКЕ ТРУДА УКРАИНЫ

EVALUATION FEATURES MACROECONOMIC INSTABILITY IN THE LABOR MARKET UKRAINE

Аннотация. В статье представлены результаты анализа макроекономической нестабильности на рынке труда Украины на основе проверки закона Оукена, нахождения рецессионного разрыва и построения кривых Бевериджа и Филлипса.

Ключевые слова: макроекономическая нестабильность, рынок труда, занятость, безработица, валовой внутренний продукт, закон Оукена, рецессионный разрыв, кривая Бевериджа, кривая Филлипса, естественный уровень безработицы.

Annotation. In the article the presented an analysis of macroeconomic instability in the labor market in Ukraine based on check Okun's Law, a recession gap, curves Beveridge and Phillips.

Key words : makroeconomic instability, labor market, employment, unemployment, gross domestic product, Okun's law, recession gap, Beveridge curve, Phillips curve, the natural rate of unemployment.

Вступ. Глобалізація, фінансово-економічна криза, ринкова трансформація соціально-економічного розвитку суспільства, перехід до його інноваційної моделі супроводжуються наростанням невизначеності, нестійкості, нерівномірності в розвитку ринку праці, породжуючи нові можливості і нові ризики. На сьогоднішній день за даними Світового банку кожен третій працездатний у світі або немає роботи взагалі, або має випадковий чи сезонний заробіток [4, с.12].

Сучасний стан розвитку національного ринку праці є кризовим, що продукує трудову бідність, зниження економічної активності працездатного населення та розширення економічно вимушеної праці, розшарування населення, розбалансованість ринку праці і ринку освітніх послуг, і, відповідно, зниження якості трудового потенціалу та мотивації до продуктивної діяльності. Усе це в найближчому майбутньому не просто стане основним негативним чинником на шляху економічного зростання, а переросте у широкомасштабну загрозу національним інтересам України [2, с. 26]. Безробіття як один з проявів порушення макроекономічної рівноваги є центральною проблемою сучасної ринкової економіки, адже його наслідки відчутні у всіх сферах життєдіяльності суспільства і потребують особливих заходів державного регулювання.

Постановка завдання. Втрата мобільності, динамічності та гнучкості економічної системи, нездатність своєчасно і повною мірою пристосуватись до змін внутрішніх умов її функціонування, навколишнього середовища означає макроекономічну нестабільність. Важливим її проявом, найгострішим соціальним лихом сучасної економіки є високий рівень безробіття. Значний внесок у вивчення багатьох наукових проблем стосовно безробіття зробили іноземні вчені, зокрема Дж. Акерлоф, О. Бланшард, М. Водопієв, А. Гроган, П. Даймонд, І. Денисова, Р. Джекман, Дж. Ерл, Р. Капелюшников, Н. Кефер, Г. Леман, М. Любова, А. Маннінг, С. Матчин, Б. Мейер, А. Ніворожкіна, С. Нікель, К. Терел, С. Хурайда тощо. Теоретико-методологічні проблеми ринку праці, державного регулювання зайнятості та безробіття в Україні знайшли відображення у працях відомих українських учених, зокрема Т. Голловка, Т. Перга, О. Васильєва, Л. М. Ільча, Л. В. Транченка, Н. В. Попрозман, В. Дулюк,

Ю. П. Мятусова, О. М. Майсюри, О. Астахова, Г. Кулікова, О. В. Бажка, С. М. Жовніра, І. В. Шубама, С. Ковалю та багатьох інших. Однак наявні наукові напрацювання не можна вважати достатніми з огляду на динамічність процесів на ринках праці у більшості країн і специфіку розвитку українського ринку праці.

Метою даної статті є теоретико-методологічне обґрунтування ефективного інструментарію державного регулювання національного ринку праці на основі оцінювання ознак макроекономічної нестабільності.

Результати дослідження. У результаті проведених нами досліджень економічні наслідки безробіття оцінювалися за загальновідомими теоретико-методичними підходами: законом Оукена, рецесійним розривом, кривими Філіпса та Беверіджа.

Закон Оукена розкриває істотний зв'язок між товарним ринком і ринком праці та нагадує про те, що безробіття є основною проблемою сучасного суспільства. Високий рівень реального безробіття (із врахуванням «прихованого») свідчить про те, що ресурси використовуються не повністю, тобто значна частина валового продукту не добирається, а доходи населення зменшуються. Крім того, сучасне циклічне безробіття — це не лише економічне лихо, це також і велика соціальна катастрофа. Депресія призводить до бездіяльності, а бездіяльність до втрати кваліфікації, втрати самоповаги, занепаду моральних принципів, а також до громадського та політичного безладдя.

Виникнення рецесійного розриву дозволяє констатувати: фактичні видатки в економіці менші ніж за ті, які достатні для купівлі ВВП, виробленого за повної зайнятості. Таким чином, встановлений рецесійний розрив — це величина, на яку потрібно збільшити сукупні видатки, щоб рівноважний ВВП зріс до природного значення [1, с. 124].

Досить важливою макроекономічною закономірністю, що відображає зв'язок між рівнем безробіття та інфляцією, є крива Філіпса [3]. За теоретичною концепцією зазначеної закономірності, в довгостроковому періоді між інфляцією та безробіттям зв'язок відсутній, а у короткостроковому — має місце зв'язок обернений.

Важливу макроекономічну залежність між чисельністю безробітних і кількістю вільних робочих місць, що уможливорює визначення природного рівня безробіття, відображає крива Беверіджа, відповідно до якої природний рівень безробіття характеризується рівністю між чисельністю безробітних і кількістю вакантних робочих місць.

Аналіз побудованих нами моделей на основі емпіричних даних, які характеризують розвиток ринку праці в Україні, дозволив об'єктивно оцінити його стан та обґрунтувати пріоритетні напрями державного регулювання зайнятості. Найцікавіші науково-практичні результати у вирішенні зловідомої проблеми збалансованості національного ринку праці були отримані при побудові кривої Беверіджа, яка відображає важливу макроекономічну залежність між чисельністю безробітних і кількістю вільних робочих місць, що уможливорює визначення природного рівня безробіття [1, с. 57; 6, с. 121]. У практиці закордонного досвіду відомі різноманітні моделі кривої Беверіджа як інструменту оцінювання ефективності функціонування та цілеспрямованого регулювання ринку праці. Так, для Бельгії, Франції, Великобританії, Німеччині крива Беверіджа, починаючи із середини 70-х років, суттєво віддалася від початку координат, сигналізуючи про неефективність функціонування ринкового механізму ринку праці та необхідність регулюючого втручання. З іншого боку, для США [7] і Швеції сучасна модель кривої виглядає відносно стабільною, що свідчить про позитивні тенденції на ринку праці [3].

Відповідно до побудованих кривих Беверіджа для загального та зареєстрованого ринку праці України (рис. 1 і 2), закономірність в основному не відповідає загальній властивості врівноваження ринку праці, а саме: зі збільшенням кількості вакантних робочих місць чисельність безробітних не завжди зменшується.

У побудованих моделях криві Беверіджа знаходяться далеко від початку координат, що свідчить про низьку ефективність узгодження поточної пропозиції і попиту на працю. Це можна пояснити тим, що у робітників відсутня інформація, низька трудова мобільність або кваліфікація, відсутнє бажання у безробітних адаптуватися до ринкової ситуації, що швидко змінюється в умовах макроекономічної нестабільності.

Крім того, на основі побудованих моделей визначено природний рівень безробіття в Україні: для зареєстрованого ринку рівні природного та циклічного безробіття змінюються в однаковому напрямі (постійно зменшуються). Водночас для загального — рівень природного безробіття знижується, а для циклічного має змінний характер (у кризові періоди суттєво зростає).

Отже, для зсуву кривої Беверіджа до початку координат і скорочення рівня безробіття необхідні заходи узгодження ринкового попиту та пропозиції. Одним із засобів є підвищення

інформованості про вільні вакансії, що пов'язано з розширенням мережі агентств з працевлаштування. Інший шлях — підвищення пристосовування працівників до умов, що змінюються, шляхом реалізації програм з перекваліфікації. Ще одним засобом є підвищення географічної мобільності працівників і фірм, наприклад, шляхом підвищення ефективності житлового ринку або видача субсидій фірмам, що збираються змінити місце розміщення виробництва.

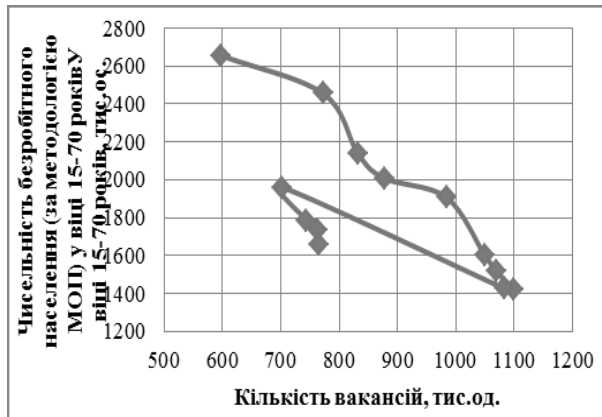

Рис. 1. Крива Беверіджа для загального ринку праці України

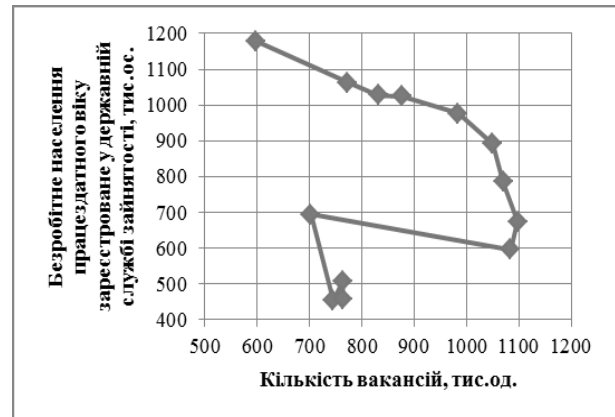

Рис. 2. Крива Беверіджа для зареєстрованого ринку праці України

Висновки. Макроекономічна нестабільність на ринку праці України у 2012 році виражена відставанням реального ВВП від потенційного за рахунок циклічного безробіття на 55 млрд грн, а рецесійний розрив становить майже 7 млрд грн. Не отримала статистичного підтвердження на національному ринку праці залежність Філіпса, яка в довгостроковому періоді підтвердила відсутність зв'язку між рівнями інфляції та безробіття. У побудованій нами моделі крива Беверіджа знаходиться далеко від координат, що свідчить про неефективну регулюючу політику та інформованість населення. Тобто, дослідження відомих макроекономічних закономірностей засвідчили специфічність їх прояву на національному ринку праці. Аналіз тенденцій ВВП та рівня безробіття в Україні засвідчив, що між ними наявний певний зв'язок. Проте він не завжди відповідає закону Оукена, постулати якого на ринку праці України виконується лише частково, за умови відсутності різких коливань економічного розвитку держави (регіонів). Статистичні дослідження залежності Беверіджа спростували її дію на зареєстрованому ринку праці в Україні та підтвердили лише часткове її виконання для загального ринку праці.

Трансформації в економіці та криза в Україні сприяли загостренню багатьох проблем, зокрема проблеми безробіття, нестабільної ситуації на ринку праці, дисбалансу попиту і пропозиції робочої сили, які присутні і на цей час. Саме в таких умовах зростає значимість ефектної діяльності суб'єктів державного управління у сфері оптимізації політики зайнятості, проте це неможливе без прогнозування основних показників, адже воно потрібне для визначення правильної стратегії соціально-економічного розвитку, розробки дієвого бюджету, оптимальних програм соціального захисту населення, ефектної демографічної політики і вирішення багатьох інших важливих проблемних питань сучасності.

Беззаперечним залишається той факт, що у цій сфері наявні певні напрацювання, інструменти, а також сформувалася окрема культура. Але враховуючи те, на якому рівні державна система управління ринком праці розвинена в економічно успішних країнах, де окремі структури займаються прогнозуванням активно та регулярно, ми стоїмо на порядок нижче. До того ж реальні прогнози не завжди беруться до уваги, особливо якщо вони не співпадають з певними політичними планами. Також важливою проблемою є сам процес прогнозування показників ринку праці. Більшість експертів оцінюють чинну систему соціально-економічного прогнозування як неефективну, зазначаючи, що нині, не можна говорити про систему прогнозування, радше про окремі її елементи (моделі, індикатори.)

Таким чином, в умовах соціально-економічної нестабільності державне регулювання виступає ключовим інституціональним чинником розвитку ринку праці, що впливає на його параметри і створює умови для прогресивних зрушень і забезпечення захищеності ринкових суб'єктів. В основі системи регулювання ринку праці в умовах макроекономічної нестабільності повинна знаходитися довгострокова стратегія його розвитку, що враховує соціально-

економічні пріоритети і інтереси суб'єктів ринку. У зв'язку з цим зростає роль прогнозування. Прогнозні оцінки, засновані на сценарному моделюванні, дозволять виконати моніторинговий аналіз впливу заходів державної політики на координацію попиту і пропозиції ресурсу праці.

Список використаних джерел

1. Васильченко В. С. Державне регулювання зайнятості [навч. посіб.] / В. С. Васильченко — К.: КНЕУ, 2003. — 252 с.
2. Безтелесна Л. І., Юрчик Г. М. Макроекономічні закономірності функціонування національного ринку праці / Л. І. Безтелесна, Г. М. Юрчик // Статистика України. — 2012. — № 1 (56) — С. 23—28.
3. Мічені Нобелем: три теоретики пошуку [Електронний ресурс] // Економічна правда. — 2010. — Режим доступу: <http://www.epravda.com.ua/publications/>
4. Обзор Доклада о мировом развитии — 2013: Занятость. — Вашингтон округ Колумбия: Всемирный банк, 2013. — 64 с.
5. Офіційний сайт Державної служби статистики [Електронний ресурс]— Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>
6. Савченко А.Г. Макроекономіка. Підручник. — К.: КНЕУ, 2005. — 442 с.
7. Bureau of Labor Statistics / Бюро трудової статистики США [Електронний ресурс] — Режим доступу: <http://www.bls.gov/>

10.10.2014 р.